

Н.С.Островська, к.е.н.,
Буковинська державна фінансова академія,
м. Чернівці

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО І ЙОГО РОЛЬ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Автором наведені приклади вдосконалення практики формування співпраці України з Міжнародними фінансовими організаціями в період економічної кризи.

The examples of improvement practice of formation cooperation Ukraine with international financial organization in the period of economical crisis were given by the author.

Сучасний розвиток міжнародної економіки характеризується подальшою її глобалізацією. Взаємодія між різними країнами проявляється як в економічних, так і в торговельних та політичних аспектах. Основною причиною цього стала нерівномірність розвитку країн світу: найбільш розвинені країни та світові фінансові організації інвестують кошти в країни із менш розвиненими економіками з метою підтримання стабільності національних економічних систем. Основною формою надання такої допомоги виступають міжнародне кредитування та інвестування.

Співробітництво між державами в даній сфері здійснюється за дотриманням певних поставлених заздалегідь вимог: відповідна законодавча база щодо іноземного кредитування та інвестування, рівень державного регулювання та зацікавленість держави у зовнішньому фінансуванні, наявність ефективних програм цільового використання даних коштів, специфіка відносин між країнами-суб'єктами, стабільність економічної та політичної системи тощо.

Статистично-економічні дослідження з питань міжнародного співробітництва проводять вчені із багатьох країн світу. Серед українських економістів такими проблемами займаються В.П.Кабанов, М.В.Савостьяненко, А.М.Савченко та інші.

При формуванні інвестиційної політики Україна повинна враховувати низку факторів, щоб максимізувати ефективність використання залучених коштів та підняти розвиток національної економіки до високого рівня, оскільки одним і чи не найголовнішим способом подолання економічної кризи, в якій перебуває Україна на даний момент, є підняття національного виробництва шляхом активізації співробітництва нашої держави із міжнародними фінансовими організаціями (МВФ, ЄБРР, МБРР,

СБ) та інституціями в сфері кредитування та інвестування.

Різноманітність аспектів розвитку світових економічних процесів ХХ ст. (диференціація рівня доходу людини, динаміка ВВП, його структури, спеціалізація виробничих процесів різних країн світу, сформована політична та економічна стратегія як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, обраний напрям інтеграції у світові фінансові системи і міжнародні організації та ін.) стали причиною своєрідного поділу країн на відповідні економічні системи. Висока конкуренція, що є характерною рисою країн з ринковою економічною системою, дала поштовх створенню транснаціональних та багатонаціональних компаній, які здійснюють свою діяльність у різних країнах та головною метою визначають вкладення міжнародних інвестицій (пряме та портфельне інвестування). Відповідно до базового сценарію щорічно можна буде здійснювати підготовку і отримувати фінансування проектів на суму 0,5-1,5 млрд. дол. США (планується фінансування щонайменше чотирьох проектів на рік, серед яких один — у сфері соціально-гуманітарного розвитку). Інвестиційні проекти в Україні впроваджує також Міжнародна фінансова корпорація, що входить до структури МБРР. Станом на 1 березня 2009 р. цією організацією було інвестовано 653 млн. дол. США більше 15 проектів, інвестиційна програма МФК в Україні зараз розширюється. При цьому головна увага приділяється інвестиційним можливостям у фінансовій галузі, агробізнесі, галузі виробництва будівельних матеріалів і в роздрібній торгівлі та послугах, а також у галузі транспортного обладнання та інфраструктурі. У фінансовому секторі МФК спрямовує кошти в основному на лізинг, фінансування будівництва та придбання житла.

Отже, існує об'єктивна потреба в удосконаленні практичної сторони співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

Основними напрямками розвитку такого співробітництва мають стати:

- Ї підвищення статусу України як суб'єкта міжнародних відносин;
- Ї посилення захисту економічних інтересів України та безпеки під час ухвалення рішень про залучення іноземних кредитів;
- Ї удосконалення практики реалізації інвестиційних проектів,

що фінансуються за рахунок коштів МФО.

На початку роботи ЄБРР з Україною в державі був фактично відсутній ринок кредитування малих підприємств. На фоні відсутності доступних фінансових ресурсів для малих підприємців це призвело до серйозних соціально-економічних наслідків: безробіття та спаду виробництва. З початку 2007 року обсяг ринку кредитування клієнтів середнього і малого бізнесу становить вже близько 4,5 млрд. дол., а це вже 6,2% загальної суми виданих банками кредитів. Фінансування малого бізнесу через банківські установи в Україні не перевищило 6%. Така диференціація пов'язана із такими принципами кредитування малого бізнесу, яких дотримується ЄБРР:

- мінімізація ризиків і комерційна окупність проектів кредитування;
- прискорення інтеграції малого бізнесу в фінансову систему;
- широке територіальне розповсюдження програм кредитування малого бізнесу.

Створення економічно розвиненого приватного сектора з метою побудови ринкової економіки в країнах світу є основним стратегічним завданням банку, для досягнення якого він системно дотримується вищенаведених принципів.

Банківський сектор ЄБРР реалізовує свою стратегію розвитку підприємницької діяльності через Програму мікrokредитування в Україні, яку здійснюють п'ять українських банків-партнерів та ПроКредит Банк. Спільно з цими банками було створено більше 200 відділів фінансування мікро- та малих підприємств у 45 містах. До цього часу в рамках Програми мікrokредитування в Україні було видано з фінансування ЄБРР та інших джерел більше 141 770 кредитів на суму 781 млн. дол., і нині є 55 768 позичальників, загальна сума боргу яких становить майже 240 млн. дол. З цього портфеля фінансування ЄБРР становить лише 31 млн. дол., решта — власні кошти банків-партнерів.

Найбільше за кількістю банками-партнерами надається експрес-кредитів, при цьому відсоткова ставка в національній валюті знаходиться в межах 30%, а в доларах США чи євро – близько 22% річних при разовій комісії в розмірі 4% від суми кредиту. Висока вартість таких кредитів спричинена відсутністю застави, що підвищує ризик неповернення позик. Однак, з іншого боку, така вартість кредитів і попит на такі кредити свідчить про

те, що реальна рентабельність для позичальників, що користуються експрес-кредитами, є вище за відсоткову ставку.

Таблиця 1

Структура вкладень ЄБРР у банківський сектор країн
за 1991-2008 роки

Напрями фінансування	Країни					
	Росія	Польща	Румунія	Україна	Угорщина	Казахстан
Інвестування в банківський капітал	12,0	54,3	28,2	7,5	6,5	21,8
Надання кредитів банківському сектору	71,6	45,7	70,0	86,6	69,8	68,1
Фінансування малого бізнесу через банківські установи	16,3	0,00	2,1	5,9	23,7	10,1
Всього вкладень у банківський сектор	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Основні показники діяльності банку:

Ї з початку діяльності банком надано 52 089 кредитів на загальну суму 249,9 млн. євро;

Ї на середину 2008 року кількість кредитних офіцерів банку сягнула 300 осіб, кожний з яких видає в середньому 11 кредитів на місяць;

Ї середній розмір одного кредиту – близько 5 тис. євро;

Ї відсоток простроченої заборгованості в портфелі – 1,31%.

Найбільше кредитів видано банком у сферу торгівлі – близько 70%, більше 20% надано в сферу послуг і решту 10% у сферу виробництва. Важливим є те, що рівень простроченої заборгованості по кредитах ніколи не перевищував 1,4%.

Таким чином, кредитний портфель зорієнтовано на невеликі кредити і диверсифіковано за напрямками економічної діяльності, тобто банк не залежить від фінансового стану декількох великих клієнтів і є стійким до економічних змін у державі.

Позичкові кошти від Міжнародних фінансових організацій мають цільовий характер, тому вимагають попереднього визначення концепції проекту, на який вони направляються та представлення його до розгляду конкретній міжнародній фінансовій організації, яка в свою чергу вирішує питання доцільності надання кредиту на дану мету і в даному обсязі.

Розглянемо конкретніше напрямки співробітництва України із МФО.

Етапи співпраці України із МВФ:

- 1994–1995 (498,7 млн. СПЗ, що дорівнює 763,1 млн. дол.);
- 1995–1998 (1318,2 млн. СПЗ або 1935 млн. дол.);
- 1998–2002 (2600 млн. дол.);
- 2004–2005 (теж за програмою stand-by);
- 2005–2007 (вивчення ринку з метою визначення чи варто надавати кредит в майбутньому);
- 2008 (16,43 млрд. дол., програма розраховується на 2 роки і МВФ готовий направити Києву 4,5 млрд. дол.) [4].

У наступному році надходження траншів МВФ заплановано на 15 лютого (SDR 1,25 млрд.), 15 травня (SDR 2,5 млрд.), 15 серпня (SDR 0,75 млрд.), 15 листопада (SDR 2 млрд.). Виділенню кожного наступного траншу повинен передувати позитивний висновок комісії МВФ про виконання програми співробітництва.

6 листопада 2008 р. Рада директорів МВФ підтвердила виділення кредиту Україні в розмірі 16,4 млрд. дол. згідно з програмою stand-by терміном на 24 місяці. Як зазначено в матеріалах МВФ, кредит видається для надання «українській владі допомоги у відновленні фінансової та економічної стабільності». 10 листопада 2008 року на рахунок Нацбанку нараховано перший транш кредиту розміром 4,5 млрд. дол.

Тому з метою підвищення рівня співробітництва України в сфері міжнародного кредитування необхідно створювати і реалізовувати ефективні проекти залучення іноземних інвестицій та створити сприятливий інвестиційний клімат у країні.

Результати дослідження свідчать, що в січні-червні спостерігалось падіння обсягів активів майже в усіх видах світових інвестиційних фондів. За станом на початок другого півріччя 2008 року найбільший обсяг активів було зафіксовано у фондів акцій – 6,62 трлн. євро (на початку 2008 р. цей показник дорівнював 8,45 трлн. євро). Обсяг активів фондів грошового ринку становив 3,54 трлн. євро (3,37 трлн. євро), фондів облігацій – 2,65 трлн. євро (2,9 трлн. євро), збалансованих та змішаних фондів – 1,57 трлн. євро (1,79 трлн. євро).

Обсяг чистих активів збалансованих та змішаних фондів у країнах Європи становив 770 млрд. євро, у США – 428 млрд. євро, у Канаді – 157 млрд. євро. При цьому обсяг чистих активів інших

видів інвестиційних фондів був таким: у США – 408 млрд. євро, у Європі – 321 млрд. євро, у Японії – 103 млрд. євро, у Канаді – 73 млрд. євро.

Для подальшого поліпшення інвестиційного клімату в Україні необхідно проведення різних заходів, до яких належать:

1. Вдосконалення чинного законодавства, яке стосується не тільки інвестиційної діяльності (воно має бути стабільним і зрозумілим, гарантувати захист інвестицій для інвесторів).

2. Розробка заходів, що заохочуватимуть вкладання грошових ресурсів в економіку України (пом'якшення податкового тиску на інвестора, який вкладає кошти в розвиток економіки країни: несплата податків з отриманих прибутків, пільги при проведенні підприємницької діяльності, зменшення ставки мита при ввезенні на територію країни обладнання або інших основних фондів).

3. Сприяння розвитку підприємств малого та середнього бізнесу (основною перевагою їх перед великими підприємствами є те, що вони мають можливість швидко реагувати на зміну попиту населення, змінювати, виходячи з цього, свою виробничу та інші стратегії).

4. Відновлення існування в повному обсязі спеціальних вільних економічних зон України, спрямованих на розвиток не тільки відповідних територій, а й інфраструктури, допоміжних виробництв, а у деяких випадках і на розвиток окремих галузей національної економіки.

5. Зміна напрямків та пріоритетів інвестицій в національну економіку України, тобто інвестувати власне виробництво.

6. Поступово здійснювати перехід, за допомогою іноземних інвестицій, на енергозберігаючі технології, менш матеріаломісткі, впроваджувати новітні виробничі технології, а також ті, які стосуються управління підприємством, отриманням та обробкою інформації, вдосконаленням її передачі.

7. Розвиток фінансової інфраструктури (фінансової та банківської систем і різних грошово-кредитних інститутів).

З метою підвищення рівня економічного розвитку державі Україні необхідно зробити низку стратегічно важливих дій, а саме:

1) отримання доступу до енергетичних ресурсів Близькосхідного регіону;

2) посилення економічної присутності України на регіональних

ринках, які є перспективними для збуту української продукції машинобудівного комплексу та металопрокату, надання науково-технічних і будівельних послуг у військово-технічній сфері та сфері високих технологій, насамперед космічній;

3) використання інвестиційного потенціалу у країнах неісламського світу в інтересах розвитку української економіки, сільського господарства, рекреаційного та туристичного бізнесу;

4) реалізація нового етапу політики України щодо Іраку, який залишається зоною важливих інтересів України і після завершення миротворчої місії у складі багатонаціональних сил;

5) активізація українсько-турецького співробітництва з особливим акцентом на співпрацю у галузі диверсифікації джерел постачання та транспортування енергоносіїв, враховуючи, що Україна зацікавлена в низці енергетичних проектів, учасницею яких є Туреччина.

Розвиток та підвищення ефективності діяльності на міжнародному ринку кредитування та інвестування для України в подальшому пов'язаний з інтеграцією її до світового товариства міжнародних фінансово-кредитних організацій за умови вдосконалення інвестиційної діяльності як у середині країни, так і за її межами. Для цього потрібно впровадження різних організаційно економічних заходів, зміни існуючого законодавства, підвищення стимулюючої ролі держави через удосконалення податкового законодавства тощо. Крім того, потрібно проводити ретельний аналіз необхідного обсягу та умов отримання і погашення міжнародних кредитів, які прагне чи планує залучити Україна з метою нівелювання індексу прострочення за даними кредитами. Тобто необхідно здійснювати прогнозування тих результатів, які буде мати економіка України від залучення кредитів на міжнародному ринку та створювати і впроваджувати ефективні інвестиційні проекти щодо їх залучення. Тільки комплексний підхід при проведенні таких досліджень дозволить підвищити ефективність міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кабанов В.П. Державне регулювання міжнародно-фінансової та інвестиційної діяльності // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – №2. – С.129 – 135.
2. Савостьяненко М.В. Інвестиційні проекти Міжнародних фінансових організацій в Україні // Наукові праці НДФІ. – 2008. – №1. – С.128-137.
3. Савченко Л. Розвиток світового ринку спільного інвестування // Цінні папери України. – 2008. – №47. – С.30.
4. [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.uazakon.com.ua.